
Agrárgazdaságtani rovat

Készült a CORVINUS Zrt. támogatásával

Az ökológiai gazdálkodás

BÍRÓ BORÓKA JÚLIA¹

A környezettudatos gazdasági viselkedésforma iránti igény napjaink társadalmi és gazdasági életének egyre inkább meghatározó tényezőjévé válik. Az ökológiai gazdálkodás a konvencionális mezőgazdasági tevékenységekkel szemben olyan gazdálkodási rendszer, amely jelentős mértékben hozzájárul a környezeti terhelések csökkentéséhez, a természeti értékek megőrzéséhez.

Jelen dolgozat átfogó képet kíván nyújtani a biogazdálkodásról, annak ökonómiai és ökológiai jelentőségéről a definíció, az alapelvek áttekintése, valamint az európai és romániai helyzetelemzés révén.

Az ökogazdálkodás fogalma

Az ökogazdálkodás kialakulásának kezdetei a XX. század elejére vezethetők vissza. Az idők folyamán három fontos irányzat alapozta meg a későbbi öko-módszert: a biodinamikus mezőgazdaság, amelyet a német Rudolf Steiner alapozott meg, az organikus gazdálkodás, amely Angliából ered és Albert Howard nevéhez fűződik, és a biológiai mezőgazdaság, amelyet a svájci Hans-Peter Rusch és Hans Müller fejlesztett ki. Technológiai és szemléletbeli különbségek felfedezhetőek ugyan e három irányzat között, alap gondolatuk azonban – mely: a mezőgazdaság és a természet közötti kapcsolat helyreállítását, az intenzív, a természetlag maximalizálására törekvő mezőgazdasági módszerek elvetését és a szintetikus szerek visszaszorítását tűzte ki célul – közös (Kürthy, 2003).

A magyar szakmai nyelvhasználatot vizsgálva megállapítható, hogy az öko- és bio- előtagok, valamint az ökológiai, biológiai jelzők a mező-

---

¹ *Befektetés az emberekbe!* doktorandusi ösztöndíj az Európai Szociális Alap által társfinanszírozott POSDRU 2007–2013 projekt keretében

---

gazdaságra vonatkoztatva ugyanazon gazdálkodási formát takarják. A biogazdálkodás elnevezés országonként változik (fordításban: organikus, ill. szerves, biológiai, ökológiai stb.), azonban ugyanazt jelenti: a mezőgazdasági üzemben a termék előállításával kapcsolatos azon műveletek összessége (beleértve a csomagolást és a jelölést is), amelyek a rájuk vonatkozó szabályok szerint kerülnek végrehajtásra (Járási, 2005).

Biogazdálkodás alatt – az IFOAM 2008 márciusában véglegesített definíciója szerint – olyan termelési rendszert értünk, amely fenntartja a talaj, az ökoszisztémák, valamint az emberek egészségét, jólétét. A káros hatású anyagok felhasználása helyett ökológiai folyamatok, biodiverzitás és a helyi körülményekhez igazított körforgások szolgálnak alapjául. A biogazdálkodás a hagyomány, az innováció és a tudomány egyesített erejével kívánja a bennünket körülvevő környezet javát szolgálni, közben támogatva a tisztességes viszonyrendszer kialakítását, valamint a jó életminőség biztosítását valamennyi érintett számára². A biogazdálkodás kulcsfontosságú célja tehát a természetes rendszerekkel való együttélés, egészséges és változatos ökoszisztéma kialakítása, amelyben a gazdaság annak integráns részeként képes működni.

A Codex Alimentarius³ (FAO and WHO, 2007) szerint az ökológiai gazdálkodás olyan holisztikus termelési-gazdálkodási rendszer (a növénytermelésben és az állattenyésztésben), amely a nem mezőgazdasági eredetű ráfordításokkal szemben a természetes eljárásokat részesíti előnyben. Ez úgy valósul meg, hogy – ahol csak lehetséges – talajművelési, biológiai és mechanikai módszereket alkalmaznak a szintetikus anyagok helyett.

Az EU biogazdálkodással kapcsolatos jelmondata – „Ökológiai gazdálkodás. A természetért és Önért.” (Organic Farming. Good for Nature, Good for You) – a biogazdálkodás létjogosultságát hivatott alátámasztani. A konvencionális gazdálkodásról öko-termelésre való áttérést nemcsak a természeti környezet, hanem a saját egészségünk megóvása érdekében is indokolt támogatnunk.

Az EU – egy fogyasztókhöz szóló – meghatározása szerint az ökoló-

---

² http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/doa/index.html

³ A FAO és a WHO által közösen kidolgozott Élelmiszerkönyv

giai gazdálkodás egy olyan rendszer, amely a fogyasztó számára friss, jóízű és autentikus élelmiszereket biztosít, amelyek előállítása során a termelő tiszteletben tartja a természetes körfolyamatokat (EC, 2010). Az ökológiai gazdálkodás uniós alapszabályait az Európai Tanács 1991. június 24.-i, a mezőgazdasági termékek ökológiai termeléséről, valamint a mezőgazdasági termékeken és élelmiszereken erre utaló jelölésekről szóló 2092/91/EGK Rendeletében fogalmazták meg. E rendelet 2005. decemberi felülvizsgálata nyomán két módosítás született: egyik az ökológiai termékek importjára (1991/2006/EB Rendelet), egyik pedig az ökológiai termelés meghatározására, valamint a hozzá kapcsolódó logó és jelölési rendszerre (834/2007 Rendelet) vonatkozik. Európai Uniós viszonylatban az ökológiai termelés tehát a jogszabályokban meghatározott módon való termelést, feldolgozást, valamint forgalmazást jelenti. A jogszabályokban részletesen meghatározzák, hogy az ökológiai jelölés elnyerése érdekében hogyan kell a növényeket termesztani, az állatokat tartani, az élelmiszereket, takarmányokat milyen módon kell feldolgozni. Az EU ökológiai rendeletének való megfelelést az öko-logó (1. ábra) igazolja, amely mellett kötelező módon fel kell tüntetni az ökológiai termelők ellenőrzését és tanúsítását végző ellenőrző szervezetek nevét vagy kódját. A jelölési rendszer a megvásárolt termékek ökológiai eredetét hivatott igazolni a fogyasztók számára, valamint a fogyasztói körben való felismerhetőségét növelni.

Forrás: <http://ec.europa.eu/agriculture>

1. ábra. Régi EU ökológó

A régi öko-logót 2010. július 1-jétől a Dušan Milenkoviæ németországi tervezőgrafikus-hallgató által tervezett „eurólevél” logó váltja fel (2. ábra). Az új ökológiai logó a biotermékek második tanúsító-szimbóluma. Elődjét az 1990-es évek végén vezették be, alkalmazása mai napig önkéntes alapon történik. 2010. július 1-jétől a régi logó nem használandó, helyébe az új öko-logó lép, amelynek feltüntetése azonban kötelező a jogszabályokban előírt, ökológiai kritériumrendszernek eleget tevő, Unió területén előállított, előrecsomagolt termékek esetén, és amely önkéntes alapon használható a nem előre csomagolt, valamint az importált termékeken.

Az Európai Uniónak az ökológiai termelés jelölésére szolgáló logóját érintő módosításáról szóló 271/2010/EU Rendeletben az új logó használata kötelezettségének bevezetése mellett a csomagoláson való megjelenítésére két év átmeneti időszakot határoztak meg. A rendelet életbe lépése után az új közösségi logót a mezőgazdasági alapanyagok származási helyének feltüntetése kell, hogy kísérje, amely lehet: „EU”, „nem-EU” vagy az ország neve, amelyben az illető terméket vagy alapanyagait előállították. A régi öko-logó visszaköszönhet ránk 2010. július 1-je után is azon termékekről, amelyek még nem futottak ki az ellátási láncból.

Forrás: <http://ec.europa.eu/agriculture>

2. ábra. Az új EU ökológó és „kialakulása”

Az EU ökológót és a tagállamok logóit jelöléskiegészítőként alkalmazzák, elsősorban annak érdekében, hogy a fogyasztók számára felismerhetővé tegyék az ilyen jellegű élelmiszereket és italokat. Az EU ökológó az alábbiakat garantálja:

- a termék összetevőinek legalább 95%-a ökológiai gazdálkodásból származik;
- a termék megfelel a hivatalos ellenőrzési rendszer szabályainak;
- a termék lezárt csomagolásban érkezett közvetlenül a termelőtől vagy feldolgozótól;
- a terméken rajta van a termelő, a feldolgozó vagy kereskedő neve, valamint az ellenőrző szervezet neve vagy kódja.

A gazdasági szereplők a biotermékek előállításának igazolása végett továbbra is évi gyakoriságú, átfogó ellenőrzéseknek lesznek alávetve, amelyek során az illetékes hatóságok a megvizsgálják a vásárlási és eladási dokumentumokat, állományváltozási- és állategészségügyi naplókat stb., esetleg mintát vesznek a termékből, ellenőrzik az állattartás bel- és kültéri körülményeit, vagy a szántóföldeket, gyümölcsösöket, melegházakat és legelőket.

A nagyobb kockázatot jelentő gazdasági szereplők esetén az ellenőrök további ellenőrzéseket és helyszíni szemléket tarthatnak. Minden EU-tagállam kiépített egy ellenőrzési rendszert, és kijelölte az illetékes hatóságot és/vagy elismert magán ellenőrző szervezetet az ökológiai gazdálkodás ellenőrzésére és tanúsítására. Azoktól a termelőktől, akik nem felelnek meg az összes követelménynek, visszavonható az ökológiai tanúsítás, és megvonható azon joguk, hogy termékeiket ökológiaiként értékesíthessék⁴.

Az ökológiai gazdálkodást mint rendszert, teljes körű kép kialakítása érdekében célszerű mind gazdasági, mind pedig környezeti szempontból definiálnunk. Ökonómiai megközelítésből: az inputoknak és outputoknak olyan arányban kell állniuk egymással, hogy azok egy ön-működő, fenntartható rendszert alkossanak; a rendszer beavatkozás nélkül legyen képes működni. Ökológia tekintetében: a rendszerbe bevitt anyagok ne legyenek a rendszertől idegenek, ne terheljék azt semmilyen vonatkozásban (Járási, 2005).

Alapelvek

Az IFOAM az ökológiai gazdálkodás alapelveit négy csoportba sorolja, melyek a következők:

---

⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labelling_hu

---

1. Az egészség elve – amelynek értelmében a biogazdálkodásnak elő kell segítenie, illetve fenn kell tartania a talaj, a növények, az állatok és az emberiség, az egész Föld – egy és oszthatatlan – egészségi állapotát.

2. Az ökológia elve – amely kimondja, hogy az ökológiai gazdálkodásnak az élő ökológiai rendszereken és körforgásokon kell alapulnia, és velük kell dolgoznia, elősegítve megőrzésüket.

3. A méltányosság elve – amely szerint a biogazdálkodásnak olyan kapcsolatrendszerre kell épülnie, amely biztosítja a méltányosságot a közös környezet és az életlehetőségek tekintetében egyaránt.

4. A gondoskodás elve – az ökológiai gazdálkodást elővigyázatos és felelősségtudatos módon kell kezelni, hogy megóvjuk a környezetet, valamint a jelenlegi és jövőbeli generációk jó egészségi állapotát, és biztosítsuk jólétét.⁵

Egy másik megközelítés értelmében az ökológiai gazdálkodás alapelvei a következő pontokban foglalhatók össze (Radics, 2001):

1. Zárt gazdálkodási rendszer kialakítása, amely helyi forrásokat használ.

2. A talajok hosszú távú termékenységének fenntartása. Műtrágyák használata nélkül alapozza meg a növénytermesztést.

3. Mezőgazdasági tevékenységekhez kötődő szennyezések minimalizálása. A legfontosabb szennyezési források: az erózió, a tápanyag-kimosódás és a növényvédőszer-maradványok. Tilos a műtrágyák, a szintetikus növényvédőszeresek, gyomirtó szerek, a genetikailag módosított szervezetek (GMO), vagy azok származékainak használata.

4. Elegendő mennyiségű, magas tápértékű élelmiszer előállítás.

5. A fosszilis energia használatának minimalizálása az egész gazdálkodási rendszerben. Ez elsősorban a szintetikus műtrágyák és növényvédő szerek mellőzésével történik.

6. A gazdaságban tartott állatok fiziológiai és etológiai igényeinek kielégítése.

7. A mezőgazdasági termelők és családjuk számára jó megélhetést kell biztosítani.

---

⁵ http://www.ifoam.org/about_ifoam/principles/index.html

8. A vidéki környezet és a nem mezőgazdasági élőhelyek megőrzése. A nem mezőgazdasági élőhelyek megőrzése az ökológiai gazdálkodás egyik célja; főbb formái: erdősítés, fásítás, sövények, vízi élőhelyek létesítése.

Biogazdálkodás viszonylatában a környezetvédelem mellett tudatos célként jelenik meg a vidéki lakosság életszínvonalának javítása. A vidéki munkaerő foglalkoztatásának figyelembe vétele révén kapcsolódik a multifunkcionális mezőgazdasághoz. A mai mezőgazdálkodás túlmutat a puszta árutermelő jellegén, ezen felül a vidék sokoldalúságának fenntartására hivatott. A vidék hagyományosan elfogadott funkciói mellett (élelmiszer-előállítás) előtérbe kerülnek egyéb funkciói is (környezet-, természet-, tájvédelem, biológiai és társadalmi élettér) (Ozsváth&Felkai, 2007).

Az ökológiai gazdálkodás jellemző gyakorlati eljárásai az EU alapelveinek tükrében (EC, 2010):

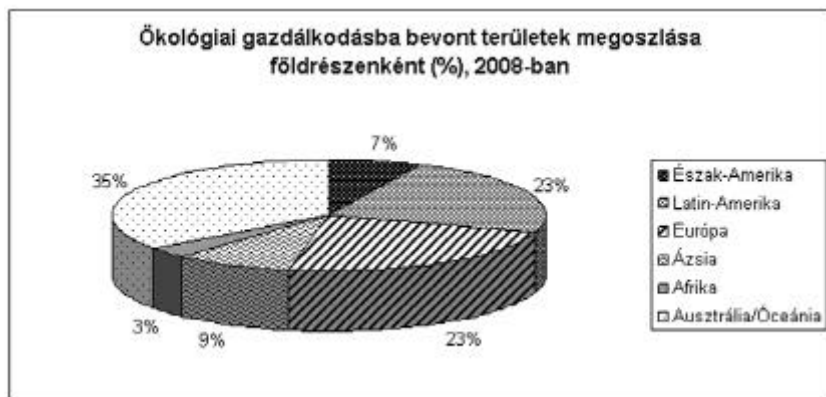
- többéves vetésforgó, mint a helyi források hatékony felhasználásának előfeltétele;
- a kémiai úton előállított növényvédőszeres és a tápanyagpótlók, az állatoknak adott antibiotikumok, az élelmiszeradalékok és segédanyagok, valamint minden egyéb bevitt anyag használatának szigorú szabályozása;
- a genetikailag módosított szervezetek használatának tiltása;
- a helyi források kihasználása, mint például az istállótrágya használata tápanyag-utánpótlásra vagy a gazdaságban megtermelt takarmány megettetése az állatokkal;
- olyan növény- és állatfajok kiválasztása, amelyek ellenállóak a betegségekkel szemben, és alkalmazkodtak a helyi körülményekhez;
- az állatállomány szabadon tartása, és biotakarmánnyal való etetése;
- a különböző állatfajok egyedi igényeihez alkalmazkodó tartási gyakorlat;

Összefoglalva: az ökológiai gazdálkodás – általában – alacsony input-igényű tevékenység, hiszen az ökogazdák körében nem jellemző a műtrágya-felhasználás, alacsony a növényvédőszer-igény, és kerülnek a géntechnológiával nemesített, drága növényfajtákat. Állattartás tekintetében nem

alkalmazzák a különböző, biotechnológia révén nyert gyógyászati készítményeket, a berendezések terén jóval alacsonyabb fokú a gépesítési szint. Növénytermesztés viszonylatában szintén kisebb a gépigény, hiszen a gazdálkodásnak ebben a formájában a talaj „túlzott bolygatása” is kerülendő. Mindezzel szemben viszont az élőmunka-igény, valamint az értékesítés költségei azok a tételek, amelyek magasabbak, mint a hagyományos, iparszerű mezőgazdasági termelésben. E két tényező játszik szerepet a leginkább abban, hogy a biotermelést a vidékfejlesztés eszközeként, sőt akár céljaként tartsuk számon. (Bálint, 2006)

Ökológiai gazdálkodás világszinten és Európában

Az ökológiai gazdálkodásba bevont területek világszintű megoszlása azt mutatja, hogy 2008-ban a biogazdálkodás több mint egyharmada (35%-a) Ausztráliában összpontosult. Őt követi Európa és Latin-Amerika, azonos, 23%-os részesedéssel. Afrika, Ázsia és Észak-Amerika részesedése együttesen nem éri el a 20%-ot a világviszonylatban ökológiai gazdálkodásba bevont közel 35 millió hektárt kitevő területből.

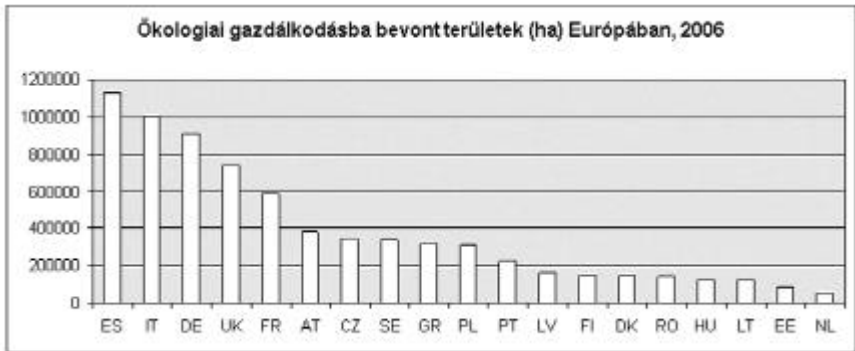

Forrás: FIBL and IFOAM Survey, 2010

3. ábra. Ökológiai gazdálkodásba bevont területek megoszlása földrészenként (%-ban), 2008-ban

2006-os európai rangsor szerint az ökológiai gazdálkodásba bevont területek tekintetében Spanyolország áll az élen, őt követi Olaszország,

Forrás: FIBL and AMI Survey

4. ábra. Ökológiai gazdálkodásba bevont területek (ha)
Európában, 2006

majd Németország. Románia, Magyarországot megelőzve, a 15. helyen áll. Azonban nem szabad megfeledkeznünk az országok területi arányairól sem, hiszen így állapítható meg, hogy egy adott ország mezőgazdasági területének mekkora hányada számít biogazdálkodásba bevont területnek.

Európa biotermék eladása (*FIBL&AMO adatai alapján*) 2008-ban közel 18 milliárd euró értékű volt – ez 10%-kal haladja meg az előző évben, 2007-ben regisztrált eladások mértékét. A legnagyobb piacot Németország jelenti, amely a 2007-es 3,9 milliárd eurós forgalomhoz képest (amellyel az adott évben szintén piacvezető szerepet töltött be) 5,9 milliárd eurós forgalmat bonyolított le. Az Európai Unió tagállamai közül még kiemelkedő forgalmat bonyolított le Franciaország (2,6 milliárd euró), az Egyesült Királyság (2,5 milliárd euró) és Olaszország (2 milliárd euró).

Ökológiai gazdálkodás Romániában

Az Európai Unió ökológója mellett a román biotermékeken az 5. ábrán szemléltetett, ökológiai jellegű logó is megtalálható.

Az 1. táblázatból kiderül, hogy az ökológiai gazdálkodással foglalkozó gazdasági szereplők, vállalatok száma Romániában növekvő tendenciát mutat: míg 2006-ban 3409-en voltak a piacon, 2007-ben számuk

Forrás: MADR

5. ábra. Román ökológó

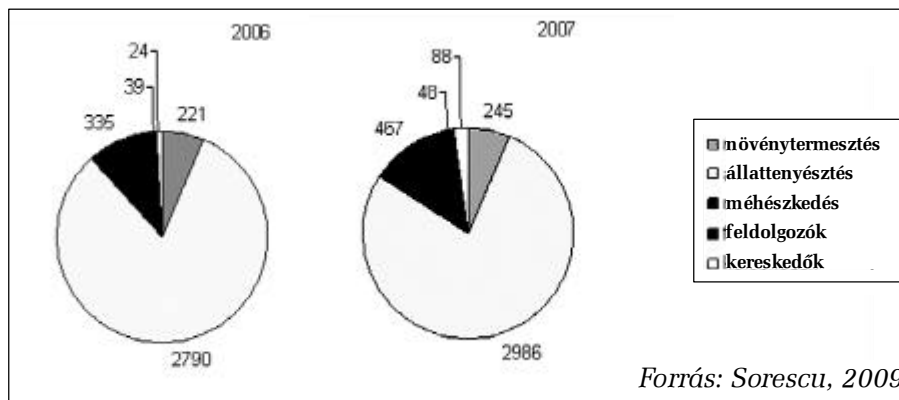
1. táblázat: Biogazdák, biogazdasági-szervezetek, ökológiai gazdálkodásba bevont területek Romániában

	2006	2007	2008	2009*
Ökológiai gazdálkodással foglalkozó gazdasági szereplők száma	3409	3834	4191	3316
melyből: feldolgozók	39	48	85	74
Ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező terület (összesen) (ha)	143 194	190 129	221 411	240 000
Ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező terület mezőgazdasági területből vett részaránya (%)	1%	1%	2%	2,6%
Ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező szántóterület (ha)	45 605	65 112	86 454	127 199
Ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező állandó kultúrák – legelők és kaszálók (ha)	51 200	57 600	46 006	23 670
Ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező állandó kultúrák – gyümölcsös és szőlős (ha)	294	954	1518	1590
Vadon termő növények gyűjtése (ha)	38 700	58 728	81 279	82 871
Egyéb, ökológiai gazdaság-tanúsítvánnyal rendelkező területek (ha)	7395	7735	6154	4670

*nem végleges adat

Forrás: MADR, INS 2010.

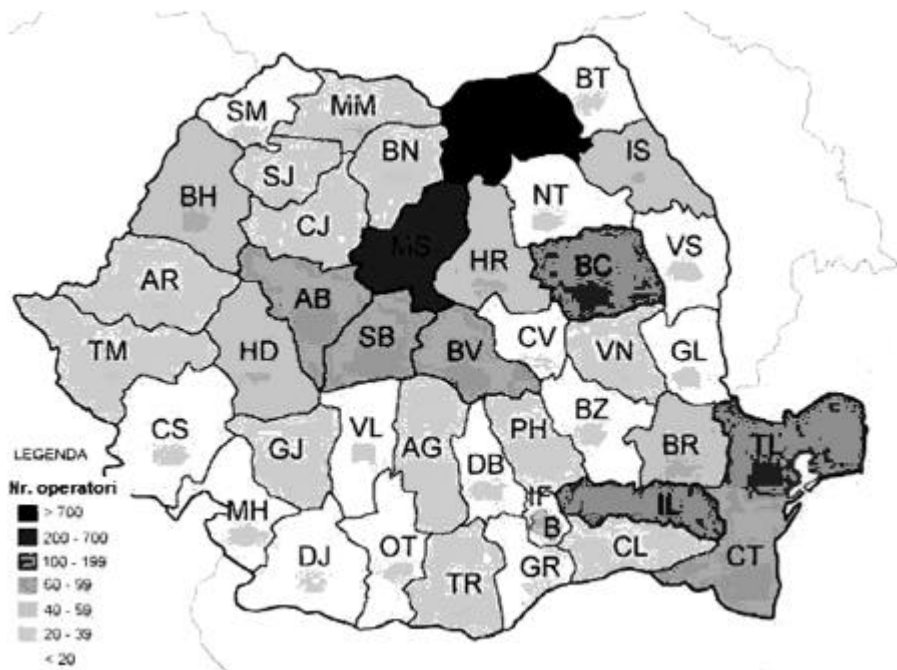
3834-re gyarapodott, 2008-ban pedig meghaladta a 4 ezret: összesen 4191 olyan magánszemélyt, illetve vállalkozást jegyeztek, aki vagy amely ökológiai gazdálkodást jelölt meg tevékenységi körként. Ezzel összhangban (de csökkenő ütemben) növekszik évről-évre a biogazdálkodás alá vetett, illetve ezen tevékenységbe bevont területek nagysága is. Az ökológiai gazdaság tanúsítvánnyal rendelkező területeknek a mezőgazdasági területekhez képesti részarányát tekintve az tapasztalható, hogy ez a hányad növekszik: a 2006-os és 2007-es 1%-hoz képest 2008-ban 2%, 2009-ben pedig már 2,6% volt. Európai Unió viszonylatban ez a második legalacsonyabb érték kategóriába tartozik, az 1–5% közöttibe. Az 5–10% közötti csoportba tartozik például Portugália, a 10% fölöttibe pedig Ausztria (*FIBL & IFOAM adatok, 2008*).

6. ábra: Ökológiai gazdálkodással foglalkozó gazdasági szereplők tevékenységi kör szerint, Romániában 2006-ban és 2007-ben (vállalkozások száma)

A romániai öko-gazdálkodók tevékenységi kör szerinti vizsgálata nyomán elmondható, hogy 2006-ban és 2007-ben egyaránt az állattenyésztésre koncentrálódott e tevékenység. A 2006-ban bejegyzett, ökológiai mezőgazdasággal foglalkozó gazdák, vállalatok 82%-a, 2007-ben pedig 78%-a állattenyésztéssel foglalkozott. Jól alacsonyabb, 10% alatti a növénytermesztéssel foglalkozók száma. Növekvő tendenciát mutat a struktúrában elenyésző helyet elfoglaló feldolgozók és kereske-

dők száma. A méhészkedéssel foglalkozók száma egy év alatt, 2006-ról 2007-re közel 40%-kal emelkedett, 335-ről 467-re.

Forrás: MADR, 2010

7. ábra: Ökológiai gazdálkodással foglalkozó, bejegyzett gazdasági szereplők Románia megyéiben, 2008-ban

A 7. ábrán a Romániában bejegyzett biogazdálkodók szám szerinti koncentrációját figyelhetjük meg megyénként. Kiemelkedő értékkel, több mint 700 bejegyzettel rendelkezik Szucsáva megye. Regionális viszonylatban többnyire a Központi, Dél-Keleti, illetve az Észak-Nyugati Régiókba koncentrálódnak a biotermelők. A Dél-Nyugati, illetve a Déli régió rendelkezik a legalacsonyabb értékekkel ami az ökológiai gazdálkodással foglalkozó, bejegyzett gazdasági szereplők számát illeti.

Irodalomjegyzék:

1. Bálint, A.: Az ökológiai gazdálkodás virtuális piacai, PhD értekezés, Budapest, 2006
  2. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) and WHO (World Health Organization): Codex Alimentarius – Organically Produced Foods, ISSN 0259-2916, Third Edition, 2007
  3. Járási, É. Zs.: Az ökológiai gazdálkodás, Szaktudás Kiadó Ház Rt., Budapest, 2005
  4. Kürthy, Gy.: A környezetkímélő és ökológiai termesztés feltételrendszere, Budapest, 2003
  5. MADR: Agricultura Romaniei, Februarie 2010
  6. Ozsváth, M., Felkai, B.O.: Ökológiai gazdálkodás hullámtereken, 2007
  7. Radics L.: Ökológiai gazdálkodás, Budapest, Dinasztia Kiadó, 2001.
  8. Sorescu, M: Ecological Agriculture – Engine of Sustainable Development in Romania, Analele Universitatii de Siinte Economice din Oradea, 2009
  9. http://ec.europa.eu/agriculture/organic/organic-farming/what-organic_hu, 2010. 06. 20
  10. http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labelling_hu, 2010. 06. 20
  11. <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo>, 2010. 06. 20
  12. www.bioagro.ro, 2010. 06. 20
  13. http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/doa/index.html, 2010. 06. 21
  14. http://www.ifoam.org/about_ifoam/principles/index.html, 2010. 06. 21
  15. <http://www.organic-world.net/2010-biofach-presentations.html>, 2010. 06. 24
-